

МАЛЕ ИНТЕРВЕНЦИЈЕ У ПРОСТОРУ/МЕТОДОЛОГИЈА: СТУДИЈА ЗА АКТИВИРАЊЕ ПОТЕНЦИЈАЛА ЈАВНИХ ПРОСТОРА БАЊЕ ЛУКЕ

Аутори: Јелена Станковић, Исидора Каран, Тања Тркуља, Дубравко Алексић

Уредници: Миленко Станковић, Диана Ступар

Рецензенти: Ана Никезић, Александра Ђукић, Невена Новаковић

Издавач: Универзитет у Бањој Луци, Архитектонско-грађевинско-геодетски факултет, и Град Бања Лука

Публикација *Мале интервенције у простору/методологија: Студија за активирање потенцијала јавних простора Бање Луке* је резултат двогодишњег истраживања ауторског тима, које нуди детаљан увид у практичне и теоријске системе симултаних процеса који подразумевају редизајн малих јавних градских простора у граду Бањој Луци. МИ методологија развијена је и утемељена на принципима интердисциплинарности, грађанске партиципације и дигиталне трансформације, који заједно воде ка развијању приступа ко-креације урбаног простора. На овај начин, по први пут на подручју Босне и Херцеговине, уводи се колаборативни приступ урбаном дизајну и обједињују два дијаметрална, али и неизбежно везана процеса урбаног дизајна, а то су приступи одозго ка доле (top down) и одоздо ка горе (bottom up). Студија омогућава управљање трансформацијом јавних простора, која је отворена за различите актере у простору, ефикасна је и тежи просторним резултатима који су флексибилнији, прилагодљивији времену, друштвеним и просторним промјенама и различитостима, а односи се на поље дјеловања изван конвенционалних планерских процедура и алата.

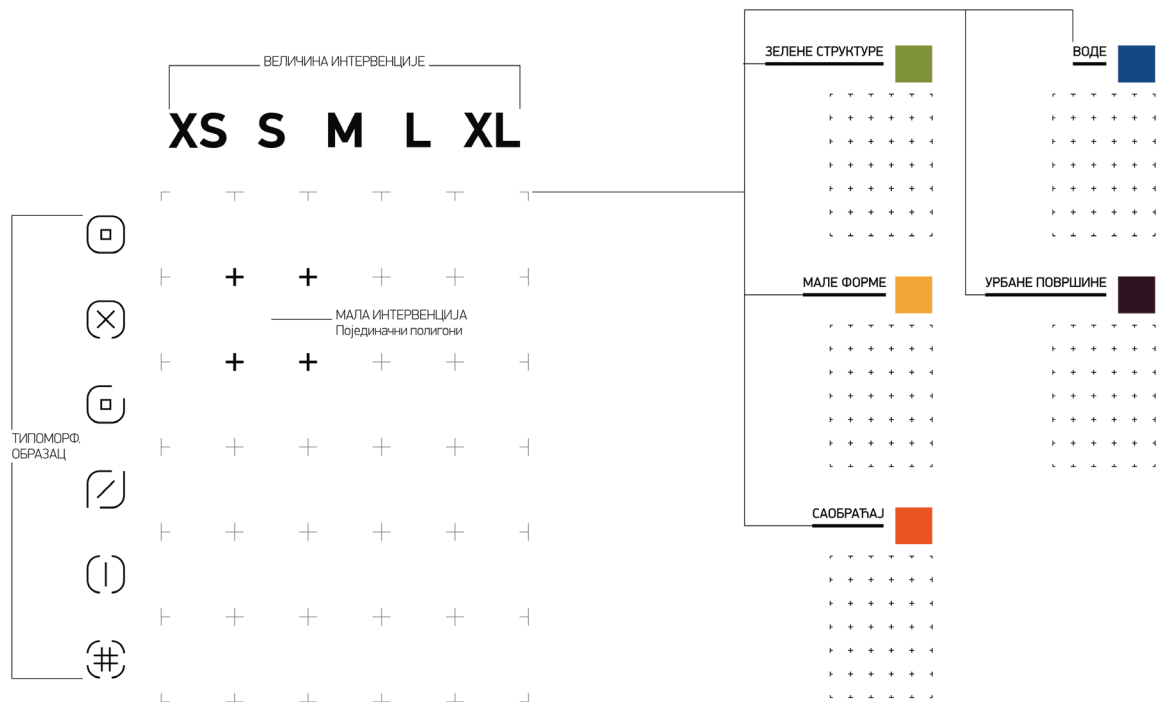
Основно тежиште студије је конституисање МИ методологије, као структуре теоријско-практичних елемената, која успоставља и спроводи велики број специфичних процеса и механизма за интегрално сагледавање јавног простора и њихов систематичан и свеобухватан редизајн, заснованих на принципима савремених урбаних теорија (редизајна и управљања јавним градским просторима, а у односу на актуелне проблеме у локалном контексту.

У фокусу ове студије су јавни простори, који су мали по величини, буџету и времену имплементације, али њихова величина је у овом случају схваћена као предност у смислу бројности могућих полигона и стварања мреже догађаја. Карактер, величина и бројност полигона представљени су као потенцијал да се управо на њима провјеравају принципи динамичног, привременог, флексибилног и прилагодљивог урбанизма, у смислу скраћења правних процедура и укључивања великог броја актера на релацији Град—стручњаци—грађани.

Из дефиниције предмета изведена су три стратешка циља малих интервенција: развијање мреже редизајнираних јавних простора у Бањој Луци, чиме се јача свијест о заједничком простору, кроз укључивање грађана у све фазе процеса; јачање стручне и научне заједнице, кроз заједничко учешће у креирању јавног простора у свом граду, те подизање свијести о значају јавног простора међу грађанима; концепирање и имплементација нових, оригиналних процедура за редизајн јавних простора, утемељених на сарадњи свих актера на нивоу града.

Мале интервенције имају задатак да произведу позитиван ефекат на окружење структуриран у четири димензије: функција, простор, вријеме + актери. То подразумева

Сл.1. Тематизација малих интервенција - израда матрице и каталога

програмирање и имплементацију интервенција у виду акупунктурне тачке у простору уз скраћење правних процедура и пружање прилике кориснику јавног простора да мјења и развија свој однос према граду, али и активирање локалне умјетничке и архитектонске сцене, кроз укључивање великог броја актера на релацији Град—стручњаци—грађани, при чему је МИ тим катализатор свих процеса.

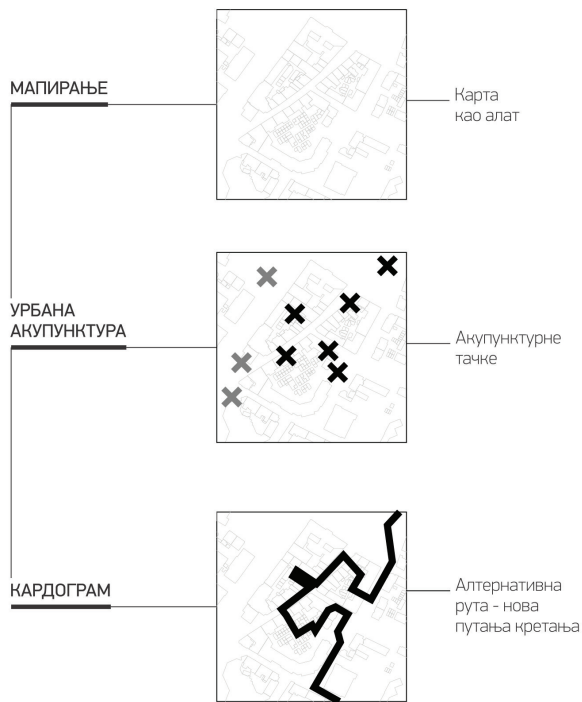
Поље дјеловања МИ методологије је изван конвенционалних планерских процедура и алата, јер се заснива на приступима и праксама савремених урбаних теорија симултаног (top-down; bottom-up), свакодневног, прилагодљивог, привременог, јако малог (massive small) и демократичног града. То значи да примјена МИ методологије не мјења само физичке карактеристике јавног простора, него друштвену заједницу која се прилагођава кроз свакодневни живот и искуство и користи свој јавни простор. Стимулативан приступ изложен и приказан у студији подстиче градску власт да на потпуно нов и транспарентан начин иницира будуће промјене у јавном простору.

МИ методологија има јасно рашчлањену структуру коју чини скуп ефикасних, флексибилних и поједностављених механизма и корака прилагођених времену, друштвеним и просторним различитостима у процесу редефинисања и унапређења јавних простора. Структура студије изведена је кроз три кључна поглавља, тј. кроз три развојна процеса – МИ апаратус, МИ имплементација и

МИ реализација, аналогна теоријском, примијењеном, али и реализованом облику спроведене методологије. То управо ову методологију чини свеобухватном алатком која има потенцијал за реалне промјене у јавном простору, јер представља структуру знања (од теорије до праксе) која обрађује велики број елемената и процеса који учествују у дизајну јавног простора, класификованих и организованих у фазе, кораке и механизме, специфичне за сваки од задатих процеса.

У оквиру МИ методологије прво је представљен МИ апаратус – процес развоја матрица и каталога, који подразумева компоновање принципа и компоненти произашлих из теоријских поставки малих интервенција, чиме је добијен свеобухватан преглед потенцијала детектованих акупунктурних тачака које су класификоване према величини (S,M,L,XL), типоморфолошком обрасцу (тачка, џеп, капилар, соба поље, коридор), теми (зеленила, воде, саобраћаја, малих форми и урбаних површина) (Сл.1), те могућем правцу развоја и положају. Постављањем матрице у реалан просторни оквир града Бање Луке и геореференцирањем МИ каталога, методом урбане акупунктуре, врши се процес мапирања, чиме се добија прегледна база потенцијалних малих интервенција. Узевивањем акупунктурних тачака добија се кардиограм, односно пожељна рута (Сл. 2).

Ипак, да бисе класификоване акупунктурне тачке и израђене матрице могле поставити у реалан друштвено-физички контекст, у поглављу *МИ имплементација/методологија у*

Сл.2. Процес интеграције МИ каталога у карту

практи, дефинишу се актери и успостављају се специфични механизми, кораци и алати, који анализирају могућности примјене резултата добијених у оквиру МИ апаратуса. У оквиру тријаде град—грађани—стручњаци, постављају се улоге које свака од група има у оквиру имплементације, гдје је МИ тим схваћен као координатор и медијатор дијалога и процеса између њих. Анализом механизма и алата кодизајна, извођења, финансирања и партиципације, успостављени су основни облици учествовања актера у реализацији самих пројеката.

МИ реализација односи се на селекцију и извођење пилот-пројеката и представља значајан развојни процес у оквиру кога се тестира учинковитост теоријских и практичних поставки МИ методологије. Ми методологија је тестирана у пракси кроз селекцију пет пилот-пројеката (Паркић2, Вода вс пластика, Поспремање града, Три пасажа и Small Scale), реализованих током 2019. године и постављених у реалан физички и друштвени контекст — јавни простор Бање Луке. Приликом релазације пројекта укључени су сви нивои одлучивања (одозго ка доле и одоздо ка горе) и по први пут су грађани имали прилику да одаберу понуђено дизајн рјешење. Различити параметри и механизми апаратуса и имплементације у смислу анализе и класификације акупунктурних тачака и различитог начина учешћа актера показали су се као добро осмишљени и једноставно примјењиви у свим фазама реализације пилот-пројеката, гдје су се кроз вишеслојне и интегралне процесе омогућиле провјера, подршка и активација цијеле друштвене заједнице. На основу компаративне анализе изведених

пилот-пројеката, провјерене су поставке, фазе, кораци, механизми и алати МИ методологије, који су показали да свеобухватан сет параметара може да буде примјењив и употребљив у реалном простору малих јавних простора.

Успјешна реализација пилот-пројеката потврђује хипотезу студије да је на основу предочене МИ методологије мале јавне просторе могуће трансформисати брзо и у оквиру скромних буџетских средстава, уз укључивање и допринос великог броја актера, гдје је сам простор схваћен као мрежа потенцијалних догађаја, односно као полигон за међусобну интеракцију града, стручњака и грађана. Тиме се и постављени циљ, који подразумијева јачање свијести о заједничком простору кроз развијање мреже редизајнираних јавних простора, а уз активно учешће грађана и ојачане стручне заједнице посредством нових поједностављених процедура, чини реалнијим.

Као посебно важну цјелину студије потребно је нагласити постављање прототипа дигиталне МИ платформе, која обједињује базу података, позадинске процесе управљања и видљиве процесе дигиталне партиципације и представља неопходан алат за управљање трансформацијом јавних простора у новом дигиталном добу. МИ студија + МИ платформа може да се користи као методолошки приручник (са придруженим дигиталним алатом, у будућности) за имплементацију модела Мале интервенције и у другим локалним заједницама (уз минималну адаптацију задатим контекстима).

Управо су универзалност приступа и добра рашчлањеност елемената методологије кључне за могућност њене примјене у другим заједницама, што, с једне стране, подразумијева примјењивост методолошког обрасца са минималном измјеном броја задатих елемената, а, с друге стране, потпуну отвореност за примјену нових и оригиналних дизајн рјешења у складу са условима локалног контекста. Сходно томе, МИ методологија може да послужи и као инструмент за системску промјену приступа дизајну и управљању јавним простором у Републици Српској и Босни и Херцеговини.

У жељи да свакодневни живот грађана унаприједи и да их укључи у све процесе преображаја јавних простора, створена је ова књига која упознаје ширу јавност о бенефитима овог пројекта. Намјера МИ тима је да се мале интервенције, кроз ову публикацију, приближе сваком грађанину и да јавни простор учине садржајнијим, угоднијим, функционалнијим, отпорнијим и одрживим мјестом за живот, кроз интеграцију и активацију свеукупне друштвене заједнице.

проф. др Миленко Станковић
др Диана Ступар, доцент